קבלה · רמח״ל

כללי ספר מלחמות משה

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כללי ספר מלחמות משה

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

מקור הטקסט: אורייתא

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כללי-ספר-מלחמות-משה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

א. הצורך בחכמת האמת 4
ב. הצמצום: 6
ג. ענין האורות: 7
ד. ספירות ופרצופים: 7
ה. דוכרא ונוקבא - משפיע ומקבל, בשלביהם השונים: 8
ו. עיבור יניקה וגדלות של פרצוף זעיר אנפין: 8
ז. שתי פעולות האריך אנפין, נתינת קיום והטבה בלי גבול המשפט נובע וממותק מהחסד: 9
ח. אדם קדמון, עתיק, ועולם האצילות: 10
ט. עולם הנקודים, השבירה, ועולם התיקון: 11
י. מהיכן יצאו הספירות: 12
יא. דרך התיקון: 12
יב. עולם האצילות ועולמות בריאה יצירה ועשייה: 12
יג. ענין פנימיות וחיצוניות ואור מקיף: 13
יד. הזיווגים: 13
טו. ארבע הידיעות המבוארות בחכמת האמת 14
א. 14
וידיעה ב', ... 14
ידיעה ג', ... 15
ידיעה ד', ... 15

א. הצורך בחכמת האמת

צורך החכמה הזאת רב הוא. תחילה אומר לך שאנו חייבים לדעת אותה, כי מצוה היא עלינו, שכן כתוב, "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים" וכו', הרי שחייבים אנחנו לידע בידיעה, ולא באמונה בלבד, אלא בדברים המתישבים על הלב, כמו שנאמר בפירוש "והשבות אל לבבך", ומה הוא זה ש"ם לנו לדעת - "כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל" וכו'. אם כן, שני דברים צריכים אנו לדעת, שהאדון היחיד הוא המשגיח ומנהג הכל, בין בעליונים בין בתחתונים; והשני - שאין אחר ח"ו, והיינו לדעת אמיתת יחודו ית"ש. שני הדברים האלה שצריכים אנו לדעת, אמור לי אתה מאין נדעם ? ואיזו חכמה תודיעם לנו ? והרי אנו צריכים לדעת שהקב"ה הוא המנהג הכל, ולדעת זאת בידיעה ברורה בדברים.המתישבים על הלב:

מחכמת פשט התורה לא נוכל להבין את זאת, כי על מה סובב פשט התורה ? רק על המצוות, על אופן עשייתם וכל משפטיהם, או על סיפור המעשים שהיו, אשר מוזכרים בה. והרי אלו הם שני החלקים בפשט התורה:

מחלק הראשון לא נלמד זה ודאי, כי עשיית המצוות ומשפטיהם אינו מודיע מן הקב"ה ושלימותו כלל. אף אם המצוות היו מצוות מאדם שאנו חפצים או צריכים לעובדו, או להבין דבריו - היינו לומדים כך. אם כן, מכאן אין הידיעה הזאת יוצאת, שהרי אינם אלא מעשה, ולא ידיעות:

אם תאמר, שבהתבונן על הסיפורים ההם יצא לך זה - הרי אם כן צריך לעיון אחר על הסיפורים עצמם, שיפרש איך שהמעשים ההם נעשו על פי ההשגחה העליונה בחכמה עמוקה. הרי זה לימוד בפני עצמו, ואינו לימוד סיפורי התורה. ואפילו כשתרצה להוציא מן הסיפורים הנפלאים עצמם - שכיון שנעשו פלאים האלה צריך שודאי יהיה הב"ה משגיח ופועל - זה אינו נקרא אלא שתקיים בדעתך שצריך שיהיה כך, אך אין זה רוצה לומר שאתה יודע בחכמה וידיעה שהוא כך, ושעמדת על כל ההנהגה של העולם והבנת דרכיה, לראות ולהבין בדעתך השפלה את הנהגת האדון היחיד ב"ה בחכמתו הגדולה כמו שהיא באמת:

והרי המצוה היא "וידעת היום והשבות אל לבבך" - ידיעה וישוב הלב, רוצה לומר - לדעת בדרך חכמה ממש שהדבר הוא כך, שכל מה שיש בעולם בא לגלות את הנהגת הבורא ית"ש, ושהכל יפה ומתוקן; ולא בדרך אמונה בלבד, אלא בדרך ידיעה, שתבין ותשכיל שכך הוא, וזה טוב ויפה ודאי. וזאת לא תוכל להוציא מן הסיפורים כלל. ועוד, מן הסיפורים תלמד שבאותם הפעמים הקב"ה פעל כך בעולמו. אך לא מפני זה

תבין שבכל הנהגת הטבע הוא המנהג. אדרבא, יכול הכופר לומר ח"ו - הניסים הם מן הב"ה, אך הדברים הטבעיים אינם ממנו, אלא מניח הדברים ללכת במקרה הטבעי, ואין השגחתו פועלת בם:

ואם תאמר, להוציא ידיעת חכמה זאת מן חכמת הטבע, כמו שחשבו אחרים לקרוא אל הטבעיות, "מעשה בראשית" - אינו כן ודאי שהרי גם כופרי ההשגחה יתבוננו על הטבע. אדרבה, הם האומרים, עולם כמנהגו נוהג והולך:

ואם מכל אלה לא תוציא ידיעה זאת, עדיין מוטל עליך לקיים מצוה זו, וצריך שתמצא דרך לקיימה. ואין זה כי אם בחכמת האמת הזאת, כי היא המגלה ומודיעה ענין זה האמיתי של ההשגחה וכל התלוי בזה, והיא תודיע יחודו ית"ש בכל הצדדין שאפשר לחשוב, כי כל ענינה הוא רק זה - להודיע היחוד העליון ב"ה כראוי, ולהודיע שכל מה שהיה ושהווה ושיהיה - הכל מושגח מאתו בהשגחה פרטית, ולפרש דרכי ההנהגה הזאת, ולפרש על פיהם את כל המעשים, פירוש - הבריות שבעולם וכל המעשים אשר נעשו בהם מן היום הראשון עד הסוף שבהם:

שנית - אפילו לא היינו מצווים על זה, היינו צריכים ללכת אחריה כדי להשקיט רעיוננו, ולהיות אורחנו ברור לעינים, להיות ניצולים מן היצה"ר ומן המבוכה הרעה שלו. הנה מה שמשים היצה"ר לנגד עינינו תמיד הוא להראות שהעולם הולך תוהו ובוהו ובמקרה, כאילו לית דין ולית דיין. וכבר אסף שלמה המלך ע"ה כל הדברים הסובבים את בני האדם בספר קהלת, שהתחיל שם, "הבל הבלים", ושראה כל עניני העוה"ז וכל הטעיות של בני האדם שהולכים חוץ מן הדרך הישרה הרבה, והכל לפי שאין יודעים האמת על בוריה. הנה לפי הנראה לעינים - כל המרבה להשתדל בסחורה הוא המעשיר, ואשר לו הכסף הוא המכובד. וכבר נראים לאלפים ולרבבות עבדים רוכבים על סוסים ושרים הולכים כעבדים אחריהם, ותופשי התורה שפלים ונבזים, ואומות העולם עומדים בשלוותם, וישראל דחופים וסחופים באורך הגלות, אין איש שם על לב, והם בדיוטא התחתונה, ואין מתעורר לתשובה, והתורה נשתכחה מישראל:

אמת, שעל כל זה נאמר "וצדיק באמונתו יחיה". אך אם תמצא חכמה אחת שתבאר כל אלה הדברים בביאור מספיק, מברר הכל על נכון, ומראה שכל זה מיד ה' לטובה, ומראה איך הוא כך, בלימוד ברור ומתוקן - המעט יהיה תועלתה ? הלא נרדוף אחריה בכל מיני רדיפות:

ושלישית - העבודה אשר אנחנו עובדים להקב"ה. אמת, שכבר נראה שלא לבקש טעם על המצוות, אבל לעשותם כמאמרם בעינים סתומות. אך תראה שאי אפשר לשכלי

אנשים לעשות דקדוקיהן של מצוות, שנראים דברים שאינם חשובים כל כך. וכבר אמרו רז"ל "דברים שעומדים ברומו של עולם ובני האדם מזלזלים בהם". וכי כבר לא פקרו המינים די והותר על דבר חז"ל, אם נגע גוי ביין נעשה סתם יינם; האוכל שלש סעודות בשבת ניצול וכו'; והאומר תהלה לדוד בכל יום מובטח וכו'; הלולב צריך לנענעו דוקא לו' קצוות העולם, ובאותו הדרך שלמדונו חז"ל, והרי התורה לא אמרה אלא "ולקחתם לכם ביום הראשון", וכאלה אין מספר. ודאי הוא שלכל הדברים נתנו חכמים טעמים, אך לבות בני האדם הרוצים להתחכם אינם עומדים על זה, וחכמת האמת היא המבררת כל אלה הדברים, ומראה העבודה מה היא, וכל דקדוקיה עד היכן מגיעים, ואיך כל הדבר הקטון כאן למטה בארץ הולך ומרחיב למעלה ומרעיש כל העולמות. אז ישים האדם אליו לבו, ובודאי זו כל תועלת החכמה הזאת:

ב. הצמצום:

ראשית הכל הוא לדעת שבין בבריאת העולם בין בהנהגת הקב"ה - לא פעל בדרך כל - יכול, כמו שהוא באמת, אלא בדרך בני אדם שעושים הדברים מעט מעט. כן כל המציאות - עשאה ועושה אותה בהדרגה זאת. שאם היה פועל בדרך כל - יכולתו לא היינו יכולים לדבר כלום במעשיו, כי לא היתה לנו הבנה כלל בהם, ומפני שפעל בהדרגה יש לנו מקום להתבונן בהם:

וזהו הצמצום שאמרנו, שצמצם אין - סוף את אורו, שלא רצה להכנס בענין בריאת העולם בכל - יכולתו אלא בדרך משוער. כי שתי דרכים למחשבה העליונה - דרך כל - יכולתו ודרך ההדרגה. והנה קודם שברא העולם לא היה צורך בדרך ההדרגה. אלא כשרצה לברוא העולם אז היה זמן שיתחלק הדרך הזה. ונמצא, שלא רצה שכל - יכולתו יכנס בבריאת העולם, אלא דרך הדרגה. הרי שצמצם כל - יכולתו, שלא ליכנס בענין הזה, וקבע דרך ההדרגה. וחלקי הדרך הזה ופרטיו הוא מה שאנו מבינים:

הענין הזה במלים הידועות בין חכמי האמת, לכל - יכולתו אנו קוראים אין - סוף ב"ה, דהיינו הרצון העליון בשלמותו, ולדרך ההדרגה אנו קוראים ספירות. נמצא, שהמאציל ית"ש שהוא המצוי.הראשון, צמצם את רצונו הכל - יכול, וקבע דרך ההדרגה, ולפיכך אנחנו אומרים שהאין - סוף נתצמצם, ואז נגלו הספירות. מכאן והלאה נדבר בספירות ובהדרגותיהם. ונמצא, שלכל פעולה ופעולה שנמצאת בתחתונים שורש אחד בדרך ההדרגה הזה, דהיינו הספירות; עד שכאשר נבין כל חלקי דרך הדרגה הזאת - נבין שורש כל מה שנמצא בבריות בהנהגותיהם:

ג. ענין האורות:

הכל - יכול, דהיינו מה שקוראים אין - סוף ב"ה, אין משיגים אותו לא בהבנה ולא בראייה, אפילו נבואית. אך דרך ההדרגה מבינים אותי בהבנה וההסתכלות נבואי, דהיינו כל מה שאנחנו מבינים בהדרגה בהסתכלות נבואי - רואים אור אחד, רוצה לומר חוק אחד. נמצאת עתה כל ההדרגה מפורשת באורות, כי נאמר יש אור אחד שפעולתו כך, ויש שפעולתו כך. ולא שעיקר הענין הוא אור, אלא הוא חוק אחד שענינו כך, וחוק אחר שענינו כך, אלא שנראים החוקים בכל כך אורות, לפיכך נדבר הכל באורות, וענין הכל הוא ההנהג ה:

ד. ספירות ופרצופים:

כללות חוקי ההנהגה נכללים בעשרה, וכל השאר הם תנאי החוקים האלה וענייניהם בפרט. ולפי שהחוקים נראים באורות - הנה נמצא עשר אורות שהם שרשי כל ההנהגה, והם הנקראים עשר ספירות, שכאשר נבין אותם עם כל חלקיהם - נבין כל ההנהגה וענין הפרצופים שאנו מזכירים:

עוד נוכל לדבר על החוקים בכלל, ועל החוקים עם כל פרטיהם. האורות הם או אורות כלליים שאינם מראים חלקיהם, או אורות מפורטים שמראים חלקיהם. אך כל אור שצריך לפעול פעולה בפני עצמה, צריך לגלות את חלקיו. על כן עשר ספירות הם, אך לפי הפעולות שהם צריכים לפעול - נעשים פרצופים. דרך משל, אם אור אחד לבדו יפעל - יגלה כל חלקיו, ונהיה פרצוף אחד; ואם ב' ג' או ד', או מה שהם, יפעלו כאחד, בין כולם יגלו חלקים הצריכים לפעולה ההיא, ובין כולם יקראו פרצוף אחד. ולהפך, אם אפילו חלק אחד מן החלקים שנתגלו יצטרך שיפעל פעולה בפני עצמו, ויגלה חלקיו הפרטיים - גם הוא יקרא פרצוף. כוונת הדבר, כל מי שיש לו שליטה ופעולות בפני עצמו - מגלה חלקיו ונקרא פרצוף בפני עצמו:

ולפי כללות ההנהגה - עשר ספירות בונים חמשה פרצופים, כתר לבדו פועל ועושה - אריך אנפין; חכמה - אבא; בינה - אימא; ו' קצוות פועלים ביחד, ונעשים פרצוף אחד לבד, והיינו זעיר אנפין; מלכות נעשית נוקבא:

ועוד התחלקות, כי לפי שמלכות אבא ומלכות אימא שולטים בפני עצמם - גם הם נעשים פרצופים, והיינו ישרא ל - סבא ותבונה. ואפילו מלכותיהם של יסו"ת נעשים עוד שני פרצופים - יסו"ת שניים. נמצא הפרצופים, א"א, או"א, יסו"ת, יעקב ולאה שאפרש עוד ענינים, וזו"ן:

ה. דוכרא ונוקבא - משפיע ומקבל, בשלביהם השונים:

רצה הרצון העליון לתת עבודה ביד האדם שימשך ממנה אליו שכר ועונש. על כן שם שורש לזה בההנהגה; פירוש - בדרך ההדרגה, ושם חוקות שמים וארץ וכל אשר בהם וכל הצריך לקיום כל הבריאה. וכל אלה מתגלים בדרך אורות, וכללותם נקראים זעי ר - אנפין ונוקבא. ואלה החוקים לא שמם קבועים בדרך אחד, אלא עשה שיוכלו להיות בדרך רווחה או בדרך מיעוט ח"ו, מפני השכר והעונש. אם יזכו בני אדם יהיו החוקים האלה ברווחה, גשם הרבה, עושר הרבה, חיים ארוכים וטובים, הכנעת שונאים הרבה, הרחקת נזקים רבים. ואם לא יזכו ח"ו, יהיו כל החוקים מצומצמים, שלא יהיה גשם כי אם מעט, וכן עושר מעט, או עוני גמור, וכן כולם. נמצא לפי זה לאלה החוקים דרכים רבים, דרכי הריוח ודרכי המיעוט:

זה הדבר נראה באורות, אם כן יהיה באורות האלה חילוף זמנים, זמן שיאירו הרבה או זמן שיאירו מעט, לפי ענין החוקים האלה. ואלה הם נקראים מצבי דוכרא ונוקבא. ושני דברים הם הנראים בכאן, הכנת המקבלים אם רב ואם מעט, ואלה הם מצבי נוקבא וכל ענינה, כי כל ענין נוקבא אינו אלא ענין המקבלים לפי הכנתם בעבודתם. והכנות המשפיע כביכול לפי המקבלים, ואלה הם מצבי ז"א. ולכל אלה יש דרכים קבועים וידועים שבהם מתגלגלת כל הנהגת העוה"ז:

ו. עיבור יניקה וגדלות של פרצוף זעיר אנפין:

במילים של חכמי האמת, ראשית הענין הוא, שכל זה נרמז בסוד דמות אדם וכל מקריו, על כן נדבר הכל לפי זה הדרך. יש באדם מציאות שאינו נולד משוכלל מתחילה, כמו שנעשה אדה"ר, אלא הולך וגדל מעט מעט; והוא יסוד ההדרגה שנמצאת בהנהגה העליונה, כוללת חוקות שמים וארץ, הם הם סוד אברי האדם בכל תכונותיהם:

והנה נמצא האדם בתחילה טיפה קטנה שהולכת ומשתכללת באבריה, אך עדיין הוא סגור במעי אמו, ובמצב בלתי שלם. זה סוד המצב הראשון אשר לחוקים אלה, והוא ההכנה הפחותה שיכול להיות, שהרי אחר כך יש שיוצא ויונק משדי אמו, שעדיין צריך לאמו, וזה מראה מצב אחר של החוקים. ויש שהוא גדול ועומד על פרקו, וזה מראה המצב השלם של החוקים. על כן קראנו למצב הראשון - עיבור של ז"א, ולשני - יניקה, ולשלישי - גדלות שלו. וזה כלל גדול, שכל פעולה משוערת בעשר חלקים שהם עשר ספירות. והנה שלימות החוקים האלה הוא בעשר מדרגות, שהם עשר ספירות. במצב

הראשון לא נשלמה הפעולה ואין בה אלא המדרגה התחתונה והוא בספירות נה"י; ביניקה נשלמת יותר, והספירות - תג"ת; בגדלות - חב"ד:

ז. שתי פעולות האריך אנפין, נתינת קיום והטבה בלי גבול המשפט נובע וממותק מהחסד:

והנה יש עוד הנהגה אחרת שהיא הנהגת הקיום, והיינו שאי אפשר לעולם לעמוד תמיד בכל מכל כל לפי מעשי התחתונים, כי היה נחרב כמה פעמים. ועל כן יש הנהגה אחת כולה על פי מידת החסד, ועניניה הכל לעשות חסד, ולהספיק לכל מקום שמידת הדין לא היתה נותנת שיוטב לעולם, חסד זה הגמור יהיה מטיב. וזאת ההנהגה נקראת אריך אנפין, והיא עומדת תמיד בהשוואה אחת אשר אין שם חילוף זמנים. כל מה שיש שם הוא או שתתגלה או שלא תתגלה; פירוש - החסד פועל בהעלם, כי "מלך במשפט יעמיד ארץ", אלא שמסתיר מחשבתו, הוא החסד, ובזה העולם מתקיים. ולפעמים מגלה מידת טובו, ומטיב בגלוי בלא שום העלם. ודרכים ידועים קבועים גם לזה, בין במה שמספיק להנהגה שלא יחרב העולם, בין במה שצריך לפעמים לפעול בחסד מגולה:

אמנם צריך שתדע, שראשית רצונו ית"ש הוא להיטיב, אלא שכדי להיטיב הטבה שלימה - קבע את המשפט, כדי שבסוף יהיה שכר האמיתי, כמו המיסר את בנו להיטיבו באחריתו. נמצא, המשפט עצמו יוצא ונולד מן החסד שאמרנו. אמנם גם לזה יש דרכים, והיינו שמאיזה ענינים שבהטבה יוצא זה הדבר של המשפט. ואמנם צריך להשתלשלות שתביאו אל הפועל, וזה נקרא אבא ואימא. נמצא, לכללות ההנהגה ג' מדרגות, א' - מידת החסד הגמור בכל ענינו, רוצה להיטיב לכל, והיינו א"א. אלא שיש בזה ענין אחד שגורם שיצטרך המשפט, והוא כי ההטבה צריך שתהיה שלימה, ואינה שלימה אם המקבלים לא יקבלו בשכר, שאם לא כן הם בושים בקבלם אותה. ונמצא, שצריך לחשוב את הדברים לפי ההטבה עצמה. וגם צריך שיהיה המשפט בנוי בחלקיו. והנה המשפט עצמו בכל ענייו הוא ז"א ונוק', דהיינו נוקבא לפי ענין המקבלים לערך הכנתם, וז"א ענין ההשפעה. ומה שביני ביני - דרך יציאת המשפט הזה מן ההטבה - אלה הם או"א. נמצא שאו"א אינם אלא סיבות המשפט הזה לפי המקבל של ההטבה:

ונמצאת עתה העצה העמוקה גלויה לפנינו, רצה הרצון העליון להיטיב לכל הטבה שלימה, ומידה זאת היא א"א, אלא שמכאן יוצא ענין המשפט שצריך שיהיה, ונמצאים איזה דרכים ידועים לעשות המשפט הזה, והמשפט נבנה על פיהם, הרי המשפט ודרכי המצאו. כשנרצה להבין שרשי המשפט הזה, פירוש - שרשי החוקים האלה איך הם

נסדרים, צריך שנבין או"א וכל עניניהם; היינו כשנרצה לידע החוקים האלה איך הם נוסדים, צריך שנבין או"א וכל עניניהם, אך כשנרצה לידע החוקים עצמם מה הם - נבין ז"א. ותראה שהסיבות מולידות את מסובביהם, ועל כן או"א הם המוציאים זו"ן; אבא - סיבה רחוקה, סיבה ראשונה; אימא - סיבה קרובה, סיבה שניה:

והנה ראשית המשפט הוא הדין הגמור, אלא כיון שהדבר הולך לפי ענין ההטבה, צריך שישתלמו החוקים האלה, רוצה לומר שיתקרבו אל ההטבה, ולכן הולכים הדברים ומשתלמים, דהיינו מידת הדין ופיוסה. לכן העיבור הוא ראשית הימצא הדו"ן שהוא המשפט, והוא הדין הגמור; יניקה הוא הדין היותר ממותק, כי התחיל הפיוס; וסוף הפיוס הוא הדין היותר ממותק - הגדלות, והוא גילוי איך שהדין עצמו אינו עשוי אלא להיטיב. וכל ההנהגה הזאת מפורשת תמיד בסוד דמות האדם. אם כן נזכיר הכל בגדרים אנושיים, בין באברים ובין בתנועות ובכל ההנהגות. בכלל כל זה יש לנו, מידת החסד הגמור, מידת המשפט, ושרשי מידת המשפט התלויים בחסד עצמו, והם הם חמישה פרצופים, א"א - מידת החסד, שורש הכל; שרשי המשפט התלויים בחסד, הם או"א; חוקות המשפט עצמו בכל דרכיהם, והם זו"ן. וחילופי מצביהם הם הם פרטי החוקות האלה:

מעתה, כל מה שנרצה לדעת ממידת החסד הגמורה נבקשהו מעניני א"א ופרטיו, שהם הם פרטי מידת החסד וכל דרכיה. וכשנבקש לדעת מעניני המשפט - נלך לבקש אותו בעניני או"א, בכל פרטיהם וחילוקי פרצופים שזכרנו. ומעתה, ההנהגה תלויה בפרצופים האלה וביחס שביניהם. כל אור שנזכיר בהם הוא תנאי אחד מענינם, מובן לפי ענין האור ההוא שזכרנו לעיל; הכל בדמות אדם, כי תראה מה ענין אבר ההוא באדם - כך ענין האור ההוא בהנהגה. ובאיזה פרצוף שאתה מדבר - כך תדע מאיזה חלק מן ההנהגה אתה מדבר:

ח. אדם קדמון, עתיק, ועולם האצילות:

מה שקודם האצילות - שבה שורש ההנהגות שצריכות לעוה"ז - היא ההנהגה שאחר שית אלפי שנין, והיינו עולם הגמול. כי גן עדן אינו עולם הגמול, שאין בו אלא הנשמה, אלא אחר התחייה יהיה הגמול, שיהיו שם הנשמה וגם הגוף. והנה הקשר ביניהם גם זו מידה בפני עצמה. והנה העוה"ז בפני העוה"ב כפרוזדור לטרקלין. ומה שנעשה בעוה"ז צריך להיות נקבע לצורך הגמול בעוה"ב, והנה בכאן ב' דברים, מידת הגמול בסוד העוה"ב, וההעברה בין עוה"ז לעוה"ב - שהמעשים של כאן יהיו נקבעים שם.

ואמנם עוה"ב הוא למעלה מן האצילות, חוץ מן העבודה. והנה לענין זה נמצא עולם א"ס, נקרא אדם קדמון וכל מה שתלוי בו. והאצילות פרוזדור בפניו. ומלכות דאדם קדמון הוא מגיע אל האצילות ומתלבש בו, וזה הוא הקשר והמעבר שזכרתי שיש בין עולם העבודה לעולם הגמול, וזה נקרא עתיק. נמצא עתה כללות כל המציאות, א"ק וכל התלוי בו, עתיק שהוא מלכות שלו, ה' פרצופים באצילות וכל חילוקיהם, שהם כללות כל ההנהגה. והנה תחילת המחשבה סוף המעשה, כי הכוונה התכליתית הוא הגמול לעתיד לבוא, שרק כל חפצו של האדון היחיד אינו אלא להיטיב. והנה מידת טובו זאת הוא הענין הראשון, והיינו א"ק והתלוי בו, כנ"ל. אלא שכדי לבוא לטרקלין הוצרך הפרוזדור מפני העבודה שתמצא, וזהו עולם האצילות שיוצא מא"ק. ומלכות דא"ק - קשר בין זה לזה, כנ"ל. אצילות עצמו - - ההנהגה הראשונה שבו הוא החסד, כי לא שם הקב"ה המשפט בעולם אם בתחילה לא קדמו החסד, כי אדרבא כל הכוונה להיטיב, וזה א"א. אלא שמשם יוצא עוד ענין המשפט, והיינו שרשי המשפט וסיבותיו, וזהו או"א. ואח"כ המשפט בחוקותיו עצמם, וזהו זו"ן. וחילופי הענינים בכל אלה האורות בחילופי הדרכים בכל אלה המוקים:

ט. עולם הנקודים, השבירה, ועולם התיקון:

עד שאין אנו באים לענין העבודה, אין שייך שום טוב ורע. אך כשבאים אנחנו לזה, צריך שיתחדש ענין הטוב והרע, וזה פשוט. ואמנם זה כלל גדול, כל זמן שהסיבה משפיעה לעלולה - כוח העילה יהיה חזק, וכשתתעלם הסיבה - המסובב לא יעמוד. והנה רצה הרצון העליון לתת הויה והפסד בעולם, אז הכין כל זאת בדרך זה, פירוש - בתחילה הסיבה עצמה לנמצאים, אח"כ נתן מקום להעלם הסיבות האלה שישארו העלולים מתבטלים. ואח"כ חזר וגילה הסיבות האלה בתיקון. וכוח כראוי. והנה בהתעלם הסיבות - ההעלם עצמו של סיבת ההויה נעשה סיבה להפסד, וזה פשוט. וכפי מיני סיבות ההעלמות שהיו נעשים, כל כך מיני סיבות היו נעשים להפסדם. ונמצא, שבהכין רצון העליון סיבות ההויה, היו מאירים האורות, ובהתעלמם היו האורות כמו מתבטלים ומתחשכים, וזה עצמו נעשה סיבה להפסד, כי העלם ההויה - סיבת ההפסד. ואח"כ חזר וגילה סיבות ההויה, ונמצאו כנגדם סיבת ההפסד גם כן, זה הכנה למה שצריך בעוה"ז. נפקא מינה - שסוף תיקון העולם יהיה בהישאר רק סיבות ההויה, בלא מציאות העלם הסיבות כלל. ולכן לא יהיה עוד רע בעולם:

כפי דברי חכמת האמת, אנחנו אומרים שיצאו עשר ספירות בתחילה, והם מה שאנו קוראים עולם הנקודים, שהיו סיבות כל הנמצאים בעוה"ז. ונשברו ונתבטלו, והוא העלם הסיבה שזכרתי. ומזאת השבירה נולדו כל הקלקולים. ואח"כ נתקנו הספירות ונעשה העוה"ז כמו שהוא עתה, והיינו התיקון הוא שנתן מקום להההויה. אך לפי שלא נעשה תיקון גמור, לפיכך נשארו עדיין קלקולים בעולם. וכשיהיה התיקון נשלם - לא יהיה עוד רע בעולם. והנה כשנרצה לדעת עניני הטוב והרע והתיקונים הכלליים של העולם, נלך לבקשם בענין השבירה והתיקון:

י. מהיכן יצאו הספירות:

כללות כל ההנהגה שתחילתה במחשבה - עולם הגמול. ואח"כ כל שאר הזמנים שקודם לה במעשה. כללות כל זה הוא מה שקראנו א"ק. ומא"ק זה יוצאים אלה הספירות, שמהם נעשה אח"כ עולם האצילות, עולם העבודה כנ"ל. וזה רוצה לומר שהרי אפילו עולם הזה סיבתו הוא עולם הגמול, שהוא ההנהגה התכליתית שכדי להגיע לה צריך ענין העבודה הזאת. על כן נאמר שהאצילות יוצא מא"ק, מאותו ענין הפרטי שבו שגורם זה, פירוש - מה שצריך שתהיה ההטבה בלי בושת וכו'. מן הענין ההוא נשתלשל ענין זה, והם הספירות האלה, והיה בהם כל הענין שזכרנו:

יא. דרך התיקון:

כיון שנתבטלו ונעלמו הסיבות, לא היה מציאות לנמצאים לימצא, ואדרבא נגלו סיבות ההפסד. ואח"כ היו חוזרים ונגלים סיבות ההויה, והיו מתגלים כל המדרגות והחוקים אחד אחד, פירוש - מדרגות א"א בתחילה ואח"כ או"א, וכן כולם. וגם כל זה היה בסיוע אור אחר שנתגלה שנקרא אור חדש, שענינו הוא מה שגורם חוזק לסיבות להיות גלותת ולא מתבטלווג וזה נתן תיקון לסיבות שאמרנו שלא יתעלמו, אלא יתגלו ויפעלו פעולותיהן. וכן היו מתבררות הסיבות שזכרנו, להכין כל אחת במשמרתה על פעולתה כראוי. אך לא נתבטל ההפסד מן העולם, אלא בסוף כל המדרגות נשארו סיבות מוציאות הקלקולים בעולם, ומהם יצאה הס"א שהיא העושה כל הרעות בעולם, וכדלקמן:

יב. עולם האצילות ועולמות בריאה יצירה ועשייה:

אצילות הוא שיעורי המחשבה העליונה, שהם שרשי הבריות והנהגתן. כי מיני הבריות הם עצמם כמו מיני החוקים אשר בהנהגה - כל בריה מורה על מלק אחד מחוקות

ההנהגה. ונמצא החוק ההוא שורש לבריה ההיא. על כן נקרא לאצילות שורש כל הנמצאים. אך הנמצאים עצמם הם מבריאה ולמטה, והיינו כי בבריאה יש האלקות ב"ה, והיינו עשר ספירות עצמם שמזהירים זוהר שלהם, ומן הזוהר ההוא מקבלים המשרתים העומדים להוציא גזירת המחשבה עליונה לפועל, שכך רצה הרצון העליון שתהיינה הפעולות נפעלות ע"י משרתים, שלוחיו של מלך, שהמלך העליון רוכב עליהם, והיינו זוהר הספירות שזכרנו רוכב על המלאך, ומוציא הדבר לפועל. ועל כל שליחות אחת נמצא מלאך אחד לעשותו. והנה בריאה יצירה ועשייה הם ג' עולמות, זה תתת זה, שיושבים שם הנבראים בהדרגה, העליונים למעלה, והתחתונים למטה מהם, והתחתונים יותר - יותר למטה. ובכולם יש זוהר הספירות עצמם, מתגלה שם בכל מקום לפי מה שהוא, פירוש - למעלה הזוהר מזהיר ומקבלים משם המשרתים, והפחותים מן העליונים. עד שנמצא האדם וכל הגשמיות בעולם - התחתון מכולם:

יג. ענין פנימיות וחיצוניות ואור מקיף:

כל הספירות הם הפעולות הנפעלות מן הבורא ית"ש לברואיו. ויש בהם מה שמתיחס אל הפועל, ומה שמתיחס אל הנפעל. וזה פנימיות וחיצוניות, והוא עצמו - אור וכלי. ואמנם להיות הפועל משגיח לכל צד, על כן האור נמצא מבפנים ומקיף בחוץ, פירוש - משגיח מבחוץ. וזה אור פנימי ואור מקיף:

ולהבין בפרט הענין הזה, הוא סוד שורש גוף ונשמה שבאדם. הכלים הם שורש לגוף, ולכן בהם נשרשים כל התלויים בגוף, והאור שבתוכם או סביבם הוא שורש הנשמה. ואמנם כשנלך בהדרגה, נמצא הפנימיות נבדל בערכו מן החיצוניות כערך הנשמה מן הגוף. אך כשנעריך את המדרגה התחתונה לעומת העליונה, נאמר שנה"י של או"א הם מוחין לז"א, וכן של ז"א לנוקביה:

יד. הזיווגים:

שורש כל ההנהגה - ימין ושמאל, פירוש - חסד ודין וצריכה ההנהגה לצאת בהסכמת שניהם. והרי התפשטות כל החוקים וסדר הראוי בבחינת החסד הוא הזכר; והתפשטותם בסדר בבחינת דין - נוקבא, ואלה צריכים להתחבר כאחד. ומתחילה התולדה. לצאת מן הכוח הראשון שבכוח ההוא, ונמשך ומשתלשל מכל הכוחות - טיפה אחת, שבה כלולים כל תרי"ג אברי האדם, ויוצא לימין ולשמאל:

והדין הוא השולט יותר להשפיע לעולם, כי בדין העולם נברא, אלא ששיתף עמו גם הנהגת החסד ושליטתה. וזהו ענין הנוקבא המקבלת מן הזכר, והשפע הנשפע לעולם, מתנהג בדין כנ"ל ע"י הנוקבא, כמו שביארנו. ואמנם לפי שיש מדרגות רבות של חסד ודין, לפי כוח האורות ולפי חולשתם בסוד ההדרגה, על כן נקבעו הרבה מיני זיווגים, כולם בהדרגה, זה גדול מזה, להשפיע לעולמות מיני שפע שונים, האחד רב מחבירו, כפי הצורך בכל הזמנים:

טו. ארבע הידיעות המבוארות בחכמת האמת

ידיעות החכמה הזאת הם ארבע, ופירשם הרב הקדוש רשב"י זללה"ה בזוהר חדש שיר השירים, בפסוק "אם לא תדעי לך". אמר, חכמתא דאיצטריך ליה לבר נש לאסתכלא וכו': אלה הם הד' ידיעות:

א.

הוא ידיעת התפשטות האור העליון שברא העולמות ושמנהג אותם, וזה נקרא לאסתכלא ברזא דמאריה, שזה מה שאנו משיגים בבורא ית"ש. וזאת היא הידיעה הראשונה שמסרתי לך עד כאן, והיינו ידיעת האילן בכל פרטיו והנהגותיו. וזה נקרא ידיעת התפשטות האור העליון, כי בכל זה מתפשט האור הנאצל אחר הצמצום, וזה כל מה שיש בו. וכלל כל זה צמצום הא"ס ב"ה, רשימו הנשאר, הקו הנכנס, א"ק וענפיו, שהם אורות הגולגולת ואוזן חוטם פה. ואורות הפה שהם העקודים, ענין יציאת הכלי ע"י יציאת הספירות וחזרתם, אורות עינים שהם הנקודים, שבירתם ונפילתם. עולם התיקון כנ"ל, פרצופיו דהיינו עתיק וא"א או"א זו"ן, שאר האורות שבאצילות, דהיינו המטות ודור המדבר ושאר אלכסונות. וכל אלה לדעת מצב כל הפרצופים האלה והלבשותיהם, קטנותם גדלותם, עליונותיהם, זיווגיהם, מיין דוכרין מיין נוקבין. ואח"כ עניני בי"ע בהיכלות שבהם, והאלקות המתפשט בתוכם בסוד הכבוד שבבריאה. וכן מה שנראה להיות מקביל לקדושתו ית"ש ומתנגד אליה, לתת מקום למעשה התחתונים, דהיינו הס"א בספירותיה וכל חלקיה. זה כללות הידיעה הזאת:

וידיעה ב',

למנדע ליה לגופיה - והיינו ענין האדם וסוד הדמות שלו, שבו מתבארים כל עניני העבודה, והקשר שבין האדם לכל העולמות, ומה פעולתו בהם, ומה פעולתם בו, ביאת האדם לעוה"ז ויציאתו ממנו. סוף דבר - כל מה שתלוי בענין האדם. וכאן מבינים כל עניני הספירות והפעולות, אורותיהם המקבילים ממש לדמות האדם ככל חוקותיו, וגזירות

טבעו. ותלויים כאן כל משפטי ההנהגה, וענין יציאת הנבראים - איך נולדו ונבראו מן. הספירות, וענינים וסיבובם, שהם סובבים מתחילת מציאותם עד סוף תשלום תיקונם, כל אחד לפי ענינו:

ידיעה ג',

למנדע ולאסתכלא ברזין דנשמתין - וזה ידיעת סוד דרכי הנשמות וגלגוליהם. וכמה ענינים נמצאים בידיעה הזאת, ויש בזה ידיעה לפנים מידיעה. הידיעה השטחית היא לדעת משפטי הגלגול בכל פרטיו, והידיעה הפנימית היא לדעת איך בירור ההנהגה והשלמת הארת המלכות הנתונה לעבודת התחתונים תלוי הכל בנשמות. ודרכי הבירור הם דרכי הגלגול שאמרתי, ובזה תלויים כל המעשים שנעשו תחת השמים מתחילת הבריאה עד סוף השיתא אלפי שנין, שהוא מנוחת העולם מגלגוליו, שכבר נתבררה ההנהגה, ואין עוד צורך לעבודה:

ידיעה ד',

היא לאסתכלא בהאי עלמא, והיינו לדעת סוד העולם הזה, וזה לדעת בריות העוה"ז איך הם מתנהגים, והיינו כי מה שראו הפילוסופים מענין הבריות ודרכי הטבע אינו אלא השטחיות הנראה לעינים, וגם אינו האמת. אלא כל עניני הבריות מתנהגים על פי הנהגה אחת פנימית, והפנימיות מתלבשת בכל הבריות. והוא מה שאמרו, "הטבע" כמנין "אלקים". וזה הוא האמת שהסתיר הקב"ה מן הפילוסופים. וידיעה זאת לא ניתנה אלא לחכמי ישראל. ורוב המדרשים המדברים במעשה בראשית ובעניני כל תולדות שמים וארץ סובבים על קוטב ההנהגה הזאת העיקרית והפנימית. ועל כן מתחלפים מדרכי הפילוסופים. ויש דברים שנראים זרים, ושהחוש מעיד להפך; אך האמת הוא שהם מדברים לפי ההנהגה האמיתית הנסתרת מעיני בני האדם, והיא מסורה בידם מן הנביאים ומן התורה הקדושה. והנה ידיעה זו מתחלקת לב', והיינו ידיעת ההנהגה זאת למטה איך מתנהגות הבריות התחתונות על פי השפעת הספירות ופקודת הממונים שעל כל בריה ובריה; ועוד יש ידיעת מה שיש בספירות עצמם מקביל לאלה הדברים שלמטה, ולצורך הדברים האלה למטה, כי כל מה שיש למטה, מלבד שהוא מתנהג על פי העליונים, עוד יש דוגמתו למעלה:

אלה הם ידיעות הבאות אחר השורש שפירשתי לך, וענייהם נמצאים באוצרות רז"ל וסגולות שהרשב"י הקדוש זללה"ה מפרש. ואתה חכם והבן בטוב שכלך ויעזרך האלקים, כי ממנו החכמה, והוא יהיב חכמתא לחכימין, כדכתיב "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה":

ודאי זה הוא מה שצריך כדי לתת ציור מן החכמה, ואידך פירושא. ומי שחפץ לרדת לעמקם של דברים - הלוך ילך בדרך ישרה אשר הוכן בפרקינו ופתמינו. ויבקש מה' שיתן לו לב להבין, כי זו היא הדרך להבין הכתוב "השכל וידוע אותי":